

Фокіна-Мезенцева К.В.кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-економіки
Київського національного університету технологій та дизайну**Василюк О.В.**аспірант
Українського державного хіміко-технологічного університету

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ І МЕТОД ОЦІНКИ

В статті досліджено питання економіко-організаційних проблем, пов'язаних з отриманням інтегрованої оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств (організації). Розглянуті проблеми управління конкурентоспроможністю на рівні регіонів і його територій та обґрунтування підходу до виконання комплексної оцінки конкурентоспроможності регіону в умовах кризи української економіки. Наводяться визначення регіональної конкурентоспроможності, конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи. Визначено особливості щодо оцінки диференціації рівня конкурентоспроможності регіону. Запропоновано підхід до диференціювання типу (рівня) конкурентоспроможності задля підвищення ефективності обґрунтування механізму управління конкурентоспроможністю регіональними соціально-економічними системами.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність регіону, інноваційний потенціал, оцінка конкурентоспроможності регіону.

В статье исследованы вопросы экономико-организационных проблем, связанных с получением интегрированной оценки уровня конкурентоспособности предприятий (организации). Рассмотрены проблемы управления конкурентоспособностью на уровне регионов и его территорий, а также обоснование подхода к выполнению комплексной оценки конкурентоспособности региона в условиях кризиса украинской экономики. Приводятся определения региональной конкурентоспособности, конкурентоспособности региональной социально-экономической системы. Определены особенности в оценке дифференциации уровня конкурентоспособности региона. Предложен подход к дифференциации типа (уровня) конкурентоспособности для повышения эффективности обоснования механизма управления конкурентоспособностью региональными социально-экономическими системами.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность региона, инновационный потенциал, оценка конкурентоспособности региона.

Постановка проблеми. Сучасний етап ринкових відносин в світі характеризується значним посиленням конкуренції, перетворенням її в гіперконкуренцію. Основними факторами посилення конкуренції між виробниками продукції (послуг), між територіями регіонів і в цілому між регіонами і країнами являється збільшення темпів науково-технічного прогресу, залучення на постійній основі інвестицій, вкладених, як в виробництва так в розвиток території регіону з метою забезпечення значного зростання виробництва праці, впровадження інновацій, динамічного розвитку сучасних інформаційних технологій, а також формування позитивного іміджу територій і привабливості для інвестицій в розвиток.

Теорії та методології визначення рівня конкуренції в рамках національної, регіональної економік або на цільовому ринку (його сег-

менті), а також оцінка конкурентоспроможності (КС) підприємства (організації), товару (послуги) являються важливою складовою частиною економічної теорії.

Забезпечення досить високого рівня конкурентоспроможності країни та її регіонів, галузей, підприємств і товарів – одна з найбільш актуальних науково-методичних проблем сучасної України. Проблема підвищення КС національної, регіональної економік полягає в необхідності: якнайшвидшого подолання техніко-технологічного відставання від розвинених країн; відмови від сировинної експертної орієнтації на світовому ринку; створення нових галузей, заснованих на високоефективних технологіях (в тому числі на нанотехнологіях); широкого використання сучасних знань (економіка знань); якнайповнішого використання наявних і новостворюваних стратегічних кон-

курентних переваг провідних галузей і промислових підприємств.

Дослідженням економіко-організаційних проблем, пов'язаних з отриманням інтегрованої оцінки рівня КС підприємств (організації), займаються багато зарубіжних і вітчизняних вчених. Однак ні в зарубіжній, ні у вітчизняній науковій літературі не вдалося виявити повністю розробленої системи оцінки рівня КС регіону і його територій (міста, локальних територій). Таким чином, відсутність цілісної наукової теорії та методології оцінки рівня КС регіону обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в області конкурентоспроможності починаються з початку 70-х рр. 20 століття. Питання КС відображений в урядових програмах багатьох країнах, що розвиваються і розвинених країн. Практичні ж рекомендації з проблеми КС розробляють міжнародні організації (ОЕСР, Світовий банк, Світовий економічний форум (ВЕФ) і міжнародні інтеграційні структури (Європейський Союз, НАФТА, Меркосур). Найвідоміша концепція в області КС належить М. Е. Портеру і вона в зарубіжних країнах стала поширюватися з 1990 року, а в Україні з 1992 року. з останніх робіт з проблеми КС країни, регіону можна виділити дослідження Л. Ю. Філобокової [1], Е. А. Журавльової [2], Л. Н. Качаліним [3], А. Н. Святкових [4], С. А. Чернова [5], В. С. Батрак [6], Н. А. Іванової [7], Н. П. Ребрової [8], а також публікацію під ред. В. І. Дубницького [9].

Постановка проблеми. Метою роботи є розгляд проблеми управління конкурентоспроможністю на рівні регіонів і його територій та обґрунтування підходу до виконання комплексної оцінки КС регіону в умовах кризи української економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення в Україні та її регіонах ринкових відносин зумовило виникнення конкурентного середовища в різних галузях регіональної економіки. Конкуренція є невід'ємною компонентою ринкової економіки. Завдяки конкуренції на ринку забезпечуються:

- найкраще узгодження плану виробництва продукції (послуг) виробників до потреб потенційних покупців;
- найбільш ефективно витрачання різного виду ресурсів, використаних при виробництві готової продукції (наданні послуг).

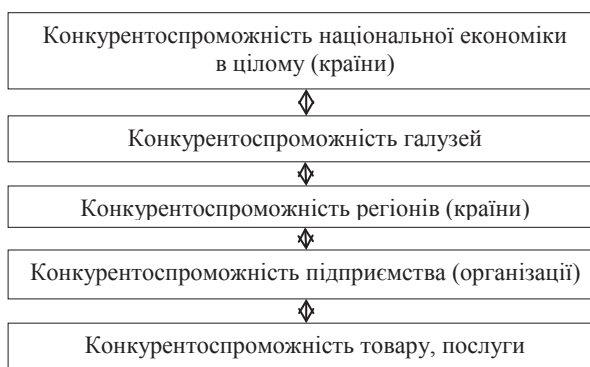
Конкуренція являє собою ринковий спосіб господарювання. Разом з тим це форма існування капіталу. Конкуренція – це та сама «невидима рука» (по Адаму Сміту), яка координує діяльність всіх учасників ринкових відносин, в тому числі на рівні регіональних ринків.

Постійно підсилює конкуренція як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, під впливом процесів глобальної економіки, обумовлює вирішення актуальної проблеми, пов'язаної із забезпеченням високого рівня КС підприємств, суб'єктів господарського та інфраструктурного комплексів регіонів. Наслідком гіперконкуренції є швидка зміна сценаріїв глобального розвитку. Глобалізація в сучасних умовах стає все більш, прискорюваною і всепроникною в глобальну економіку. Бар'єри, що створюються географічними відстанями, стають порівняно легко переборними. Глобалізація призвела до того, що все більша кількість підприємств (компаній) намагаються завоювати одні і ті ж групи покупців.

Ефективний менеджмент в сучасному бізнесі (в т.ч. на рівні регіонів, мегарегіону) викликає необхідність прийняття все більш швидких рішень, час для обґрунтування яких зазвичай дуже обмежено. Це можна пояснити для рівня регіонів дією наступних факторів, які визначають рівень КС регіону: швидким зростанням темпів ділової активності, інформаційним переважанню, погрозами недружнього поглинання з боку іноземних компаній і ТНК, посиленням агресивності конкурентів; зростаючої глобальної конкуренції. У такій ситуації для регіональних господарських і інфраструктурних комплексів принципово важливим стає визначення свого місця в системі конкурентних відносин, в рамках національної економіки та інтеграційних процесів.

Однією з центральних проблем в цій системі відносин являється проблема визначення як власного рівня КС, так і конкурентного статусу підприємств в складі конкурентної стратегічної групи, об'єкта регіонального комплексу.

Поняття «конкурентоспроможність» характерно для різних рівнів управління національною економікою. Ілюстрацією цієї тези може слугувати рис. 1.

Рис. 1. Реалізація конкурентоспроможності (КС) на різних рівнях ієрархії управління національної економіки

Конкурентоспроможність (КС) підприємства є більш складним і узагальнюючим поняттям у порівнянні з поняттям «КС товару». Ця складність пояснюється незрівнянно більшим числом ключових елементів, а також застосуванням методів розрахунку, за якими доцільно визначити переважні і індивідуальні (для рівня підприємства, організації) числові оцінки. Останні, згодом використовуються для розрахунку загальної інтегральної оцінки рівня КС підприємства (організації). Крім того, принципи створення, ієрархічні структури управління КС підприємства і КС товару принципово різняться.

Конкурентоспроможність регіону – інтегральна числова характеристика, за допомогою якої оцінюються досягнуті підприємствами господарського та інфраструктурного комплексів регіону кінцеві бізнес-результати протягом певного періоду. Це досить розвинена, багатопланова і разом з тим взаємопов'язана система елементів, кожен з яких потрібен для відображення числової (наприклад, бальною) оцінки певного виду потенціалу і збалансованості розвитку регіону. При цьому, якщо необхідно отримати об'єктивну оцінку рівня КС регіону і КС підприємств, що входять до господарського і інфраструктурного регіонального комплексу, кожен окремий вид потенціалу повинен бути розрахований на науковій основі, що необхідно для забезпечення досить високого рівня достовірності отриманих результатів. При зведенні індивідуальних видів потенціалів (або, інакше, переважних стратегічних характеристик) до одного спільного (наприклад, потенціал збалансованості компонентів інфраструктури) в цілому отримують інтегровану оцінку КС регіону.

Рівень КС регіону, а також КС підприємства слід визнати одним з головних узагальнюючих показників, за допомогою якого може бути дана інтегрована оцінка всіх його потенційних, а при необхідності і прогнозних можливостей і звичайно економічних результатів діяльності. У зв'язку з відсутністю в Україні загальноприйнятої методики, яка дозволяла б достовірно оцінювати рівень КС регіону (підприємства), зазначений показник не отримав офіційного статусу. Тому по багатьох регіонах країни, на багатьох підприємствах по ньому не дається точних комплексних оцінок, а розрахунки як правило носять фрагментарний характер.

КС регіону забезпечується за рахунок придбаних їм різного роду переваг в порівнянні з регіонами – конкурентами всередині країни, а саме: економічних, фінансових, соціально-екологічних, інвестиційних, кадрових, іміджевих і т.п.. Причому всім цим конкурентним перевагам також повинна бути дана числова оцінка. За допомогою КС регіону, в сукупності з КС – під-

приємств, суб'єктів регіонального комплексу забезпечується взаємна координація діяльності суб'єктів регіонального комплексу, присутніх на даному ринку, з метою досягнення кожним з них найкращого кінцевого економічного результату.

Цілепокладання є необхідною основою для створення і забезпечення подальшого функціонування будь-якої системи стратегічного управління (в т.ч. регіону). При цьому кількість одночасно реалізується системою стратегічного управління цілей далеко не завжди зводиться тільки до однієї головної мети. Так, відкрита соціально-економічна система, якою є регіон і його території в ринковій економіці, зазвичай переслідує досягнення не однієї економічної (фінансової, інвестиційної, екологічної, соціальної) мети (*окремий випадок*), а одночасно, кількох різних цілей збалансованості компонентів регіональної інфраструктури, залучення інвестицій в економіку регіону і т. п. (*загальний випадок*).

Мету можна визначити як кінцеві економічні, соціально-економічні, еколого-економічні та фінансові результати регіонального господарського та інфраструктурного комплексів і ефективності управління з боку органів регіональної влади. Процес управління передбачається наявністю мети управління, якій об'єкт управління слідує і підпорядковується.

Сучасною наукою практично не вивчено поняття – регіональної конкурентоспроможності. У дослідженні О. Ю. Агафоненко вказано на наявність фактора «галузевого і територіального поділу праці» в формуванні КС регіону і трьох концепцій конкурентоспроможності:

– «КС регіону» обумовлена економічним потенціалом території;

– регіональна КС – здатність регіональної економічної системи задовольняти існуючі, що формуються і сформовані потреби населення, яке проживає на його території;

– «КС регіону» заснована на наявності певних видів ресурсів (природних, матеріальних і трудових), які виступають визначальним елементом в забезпеченні конкурентної боротьби з іншими регіонами [10].

Одним з елементів формування КС регіону є регіональна політика, як наслідок формування рівня розвиненості елементів соціальної компонентної регіональної інфраструктури (рівень освіти, розвиток науки і технології і т. п.), промислової (структурної) політики, зовнішньоторговельної діяльності окремого регіону. Умовами ефективності регіональної політики щодо розвитку КС є: точні цілі, адекватне розуміння обставин (ситуацій), з урахуванням конкурентної стратегії управління конкурентоспроможності господарського та інфраструктурного

комплексу регіону, внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку, що мають кількісні оцінки. Відомо, що економічні системи досить різноманітні. Тому необхідно враховувати цю особливість економічних систем, в тому числі регіональних, для побудови конкурентоспроможних моделей їх соціально-економічного розвитку. Будь-яка стратегія на рівні регіону, що має відношення до КС є частиною процесу управління економічною системою.

Таким чином, критерієм оцінки ефективності процесу управління конкурентоспроможністю на будь-якому рівні економіки (макро-, мезо- і мікро) буде зниження або зростання КС економічної системи. З чого випливає, на думку Е. А. Журавльової, що національна КС формується КС територіальних одиниць-регіонів, а КС регіонів, в свою чергу, заснована на КС господарських одиниць-підприємств (організації) і підприємств (фірм) інфраструктурного комплексу регіону.

Визначальними факторами регіональної КС необхідно вважати:

- вартість робочої сили;
- процентні ставки;
- курси валюти;
- високий рівень розвитку економіки [2].

Забезпечення високого рівня КС регіону в сукупності з КС підприємств-суб'єктів регіонального господарського та інфраструктурного комплексів, а також що випускаються або товарів (послуг) є однією з актуальних завдань, що стоять перед національною економікою. Економічна значимість вирішення цього завдання ще більш зростає в міру посилення конкуренції між регіонами України та підприємствами (суб'єктами регіонального ринку) – товаровиробниками, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Комплексна оцінка КС регіону є одним з інструментів системного управління процесами, що протікають в системі соціально-економічного розвитку. При оцінці прийнято розрізняють якість систем і ефективність реалізованих системами процесів. Як зазначено в роботах [1; 6; 8], ефективність відноситься не до самої системи, а до виконуваних нею функціями. При цьому, для оцінки ефективності систем слід розробляти сукупності критеріїв. Залежно від типу системи і зовнішніх впливів Т. Ю. Феофілова [1] пропонує розглядати кількісні (детерміновані, імовірнісні) і якісні критерії (технічної, економічної, соціально-економічної ефективності). Необхідне розуміння, що критерії досить різноманітні і розробляються для конкретних систем і проблемних ситуацій.

У загальному випадку оцінка складних елементів може проводитися для різних цілей:

- для оптимізації (вибір найкращого алгоритму з деяких, що реалізують єдність закону функціонування системи);

- для ідентифікації (визначення системи, якість якої найбільшою мірою відповідає реальному об'єкту в заданих умовах);

- для прийняття рішень з управління системою.

Якщо під оцінкою розуміють результат (істинність), то під оцінюванням (правильність) процес оцінки.

Основними етапами оцінювання ефективності складних систем є:

1-й етап – визначення мети оцінювання (тільки з позиції системи, в якій розглядається система є елементом або підсистемою);

2-й етап – вимір властивостей системи, визнаних істотними для цілей оцінювання (для цього вибираються відповідні шкали оцінювання);

3-й етап – обґрунтування переваг (критеріїв якості та критеріїв ефективності функціонування систем);

4-й етап – власне оцінювання (усі досліджувані системи розглядаються як альтернативи, порівнюються за критеріями, вибираються, оптимізуються).

Пропонується під *конкурентоспроможністю регіональної соціально-економічної системи* (КС РСЕС) розглядати економічний ефект, отриманий за рахунок синергії виробничих, організаційних, інноваційних, екологічних, соціальних, інформаційних, ресурсозберігаючих, фінансово-економічних та інших можливостей господарської системи, забезпечений її зовнішнім, внутрішнім потенціалом і ефективністю механізму управління.

Також пропонується оцінку і подальшу диференціацію рівня КС регіону здійснювати на основі комплексного показника, сформованого з сукупності агрегованих, що відображають певний аспект потенційних можливостей соціально-економічної системи. Пропонована система локальних показників вимірювання зовнішньої та внутрішньої конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи базується на методологічних положеннях досліджень Т. Ю. Феофілова [1] В. С. Батрак [6] О. Ю. Агафоненко [10] і відображена в таблицях 1 і 2.

Оцінка потенційних можливостей регіону проводиться за допомогою відповідних індексів, інноваційної мобільності, підприємницького, природно-ресурсного, еколого-економічного, економіко-фінансового потенціалів з використанням наступного алгоритму, де x_i – компоненти, що формують потенціал внутрішньої конкурентоспроможності – К 1÷19 (див. табл. 1).

$$IVKR = \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i^2)} \quad (1)$$

Оцінку рівня стійкості КС регіону пропонується виробляти з використанням наступного алгоритму:

$$УСТ_v(x(t, f), y(t, f)) = \frac{УСТ_v(x(t, f), y(t, f)) - M(УК_v(x(t, f), y(t, f)))}{\sqrt{M(УК_v(x(t, f), y(t, f)) - M(УК_v(x(t, f), y(t, f))))^2}} \quad (3)$$

де: – рівень стійкості КС регіону;
 $УСТ_v(x(t, f), y(t, f))$

Таблиця 1

Система локальних індикаторів оцінки внутрішньої конкурентоспроможності регіону

Індикатори	Алгоритм розрахунку
Потенціал інноваційної мобільності регіону	
К1 – частка витрат на НДДКР від загальної суми витрат	Сума витрат на НДДКР / загальна сума витрат
К2 – темпи зростання розробок інноваційного характеру	Число розробок інноваційного характеру за звітний період / число розробок інноваційного характеру в базисному періоді
К3 – частка витрат на нововведення у валовому регіональному продукті	Витрати на нововведення / валовий регіональний продукт
К4 – частка нових видів продукції, товарів, робіт, послуг в загальному обсязі продажів	Виручка від продажу нових видів продукції, товарів, робіт, послуг / загальна сума виручки від продажу за всіма видами продукції, товарів, робіт, послуг
К5 – темпи приросту суми економічного ефекту від нововведень в розрахунку на 10 тис. постійно проживаючого населення в регіоні	Сума-економічного ефекту від нововведень в розрахунку на 10 тис. постійно проживаючого населення в регіоні за звітний період / відповідний показник базисного періоду
К6 – частка впроваджених інновацій від загального числа розроблених за фінансовий рік	Число впроваджених інновацій / загальне число розроблених інновацій за фінансовий рік
Підприємницький потенціал регіону	
К7 – частка витрат на відтворенні робочої сили в загальній сумі витрат	Всі види витрат на відтворення робочої сили (витрати на оплату праці, соціально-культурне та побутове обслуговування, і.т.д.) / загальна сума витрат
К8 – частка фахівців з вищою професійною освітою від загальної чисельності населення регіону залученого в бізнес	Середньооблікова чисельність фахівців з вищою професійною освітою / середньооблікова чисельність працездатного населення регіону, зайнятого в бізнесі
К9 – частка участі малого і середнього підприємництва у формуванні валового регіонального продукту	Вартість товарної продукції суб'єктів малого та середнього підприємництва / вартість товарної продукції по регіону
К10 – частка суб'єктів малого підприємництва регіону від загальної чисельності суб'єктів малого підприємництва по Україні	Чисельність суб'єктів малого підприємництва в регіоні / чисельність суб'єктів малого підприємництва у Росії
Економіко-фінансовий потенціал регіону	
К11 – темпи приросту сукупних активів комерційних організацій	Середньорічна вартість сукупних активів комерційних організацій за даними консолідованої фінансової звітності за поточний фінансовий рік / відповідний показник базисного періоду
К12 – частка вартості чистих активів в загальному обсязі сукупних активів	Вартість чистих активів / вартість сукупних активів
К13 – коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів	Вартість введених в експлуатацію нових основних виробничих фондів / середньорічна вартість основних виробничих фондів
К14 – рентабельність регіонального економічного розвитку	Сальдований фінансовий результат функціонування комерційних організацій / валовий регіональний продукт
К15 – коефіцієнт фінансової незалежності регіону	Сума витрат, забезпечених власними джерелами фінансування / загальна сума витрат регіону

Закінчення таблиці 1

K16 – коефіцієнт фінансової незалежності бізнесу в регіоні	Власний капітал комерційних організацій регіону / сукупний капітал комерційних організацій регіону
Природно-ресурсний потенціал регіону	
K17 – співвідношення економічної оцінки вартості природних ресурсів в розрахунку на 1 тис. кв. км. загальної площі регіону з відповідним показником в цілому по Україні	Економічна оцінка вартості природних ресурсів в розрахунку на 1 тис. кв. км. площі регіону / відповідний показник в цілому по країні
K18 – частка вартості нематеріальних активів в загальній вартості сукупних активів (на 100 тис. грн. загальної вартості)	Середньорічна вартість нематеріальних активів * 1000 тис. грн. * 100% / середньорічна вартість сукупних активів
K19 – частка витрат на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у загальній сумі витрат	Витрати на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів / загальна сума витрат за фінансовий рік

Таблиця 2

Система локальних індикаторів оцінки зовнішньої конкурентоспроможності регіону

Індикатори	Алгоритм розрахунку
Потенціал регіональної мобільності	
K1 – коефіцієнт мобільності кадрового складу	Чисельність фахівців, включених, а кадровий резерв на заміщення вакантних посад державних і муніципальних службовців на 100 тис. постійного проживаючого населення / відповідний показник по країні
K2 – коефіцієнт мобільності виробничих фондів регіону	Середні залишки оборотних виробничих фондів в регіоні на середню вартість оборотних виробничих і основних виробничих фондів в регіоні
K3 – коефіцієнт маркетингової мобільності	Кількість нових видів продукції, товарів, робіт, послуг, освоєних у звітному періоді до їх загального обсягу у звітному періоді
Потенціал інвестиційної привабливості регіону	
K4 – співвідношення загальної вартості реалізованих в регіоні проектів на 100 тис. чол. постійно проживає населення до відповідного показника в середньому по Росії.	Вартість реалізованих в регіоні проектів * 100 тис. чол. / відповідний показник в середньому по країні
K5 – темпи приросту коштів бюджетного фінансування на підтримку малого підприємства	Обсяг кошти бюджетного фінансування (субсидування) в мале підприємство регіону за звітний період / відповідний показник базисного періоду
K6 – темпи приросту зовнішньоторгівельного обороту регіону	Обсяг зовнішньоторгівельного обороту регіону з: а звітний період / відповідний показник базисного періоду
K7 – темпи приросту рентабельності власного капіталу бізнесу	Рентабельність власного капіталу комерційних організацій за даними консолідованої фінансової звітності / відповідний показник базисного періоду
Потенціал іміджу (бренду) регіону	
K8 – коефіцієнт патентів і торгових марок регіону	Частка патентів і торгових марок в загальному обсязі реалізованих товарів, робіт, послуг за звітний період до відповідного показника в середньому по країні
K9 – індекс інвестицій в імідж (бренд) регіону	Сукупність усіх витрат регіону на рекламу, створення і просування товару або послуги, дослідження, творчі розробки до загальної величини сукупних витрат регіону за звітний період
K10 – темпи приросту числа укладених регіоном господарських договорів	Число господарських договорів, укладених регіоном / відповідний показник базисного періоду
K11 – темпи приросту участі регіону в конференціях, переговорних майданчиках (як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках)	Середня чисельність учасників переговорних майданчиків – представників регіону / відповідний показник базисного періоду

– статистика рівня КС регіону;
 $УК_v(x(t,f), y(t,f))$

- v на певному часовому інтервалі
- w – математичне очікування.

З метою підвищення ефективності обґрунтування механізму управління КС регіональними соціально-економічними системами пропонується наступний підхід до диференціювання типу (рівня) конкурентоспроможності (табл. 3) [1].

Конкурентоспроможність регіону оцінюється як надійна тільки тоді, коли рівень КС відноситься до першого типу, а показник її стійкості належить заданій E наближеній до нуля.

Запропонований вдосконалений інструмент оцінки та диференціації типу КС регіональних соціально-економічних систем апробований і протестований на інформаційній базі умовного регіону, в рамках підготовки до виконання НДР в інтересах органів виконавчої влади одного з провідних регіонів України – Дніпропетровської області. Як приклад в таблиці 4 представлений фрагмент оцінки одного з компонента комплексної оцінки КС регіону – оцінки динаміки потенціалу інноваційної мобільності регіону.

Виходячи з даних табл. 4 фрагмента, індекс інноваційної мобільності регіональної соціально-економічної системи Дніпропетровської області досить стійкий і має тенденцію зростання, тому що всі показники $K1 \div K6$ мають

позитивне значення. У подальших дослідженнях (рамках НДР) будуть розраховані інші компоненти комплексної оцінки КС регіону: оцінка динаміки підприємницького потенціалу регіону (4 показника); оцінка динаміки природно-ресурсного потенціалу (3 показника); оцінка динаміки економіко-фінансового потенціалу регіону (6 показників); оцінка динаміки індексу внутрішньої КС регіону (IVKR); оцінка динаміки потенціалу регіональної мобільності (3 показника); оцінка динаміки потенціалу інвестиційної привабливості регіону (4 показника); оцінка динаміки потенціалу бренду (іміджу) регіону (4 показника); оцінка динаміки індикаторів, які формують індекс зовнішньої КС – регіону (IWKR); оцінка динаміки і типу КС – регіону (IVKR, IWKR, IKR і тип КС).

Висновки з проведеного дослідження. Надалі планується розробка методичного походу до групи показників сталого розвитку регіону, як – регіональної соціально-екологіко-економічної системи (оцінка динаміки потенціалу фінансово-економічної, продовольчої, промислової, екологічної, інформаційної, економічної, у військовій сфері, інноваційної, науково-технічної безпеки, а також динаміки потенціалу регіональної інфраструктури).

Очікується, що отримані розрахункові дані в рамках процесу оцінки КС – регіону дозволять значно підвищити якість прогнозу і аналітики параметрів сталого розвитку регіонів України.

Таблиця 3

Диференціювання типу конкурентоспроможності регіональних соціально-економічних систем

Тип конкурентоспроможності	Висока	Помірна	Низька
Внутрішня конкурентоспроможності регіону $KP_v(x(t,f))$	3,510 та вище	(2,01–3,50)	(0–2,00)
Зовнішня конкурентоспроможності регіону $RP_v(x(t,f))$	2,610 та вище	(1,36–2,60)	(0–1,35)
Конкурентоспроможності регіону $UK_v(x(t,f), y(t,f))$	4,370 та вище	(2,427–4,369)	(0–2,426)

Таблиця 4

Оцінка динаміки потенціалу інноваційної мобільності Дніпропетровської області 2014–2016 рр.

Показники	2014	2015	2016	Абс. відх. 2016 до 2014
K1 – частка витрат на НДДКР від загальної суми витрат	0,04	0,06	0,07	+0,03
K2 – темпи зростання розробок інноваційного характеру	1,09	1,07	1,12	+0,03
K3 – частка витрат на нововведення в ВРП	0,003	0,005	0,007	+0,002
K4 – частка нових видів продукції, товарів, робіт, послуг в загальному обсязі продажів	0,14	0,16	0,17	+0,03
K5 – темпи приросту суми економічного ефекту від нововведень в розрахунку на 10 тис. постійно проживає населення в регіоні	0,11	0,13	0,21	+0,10
K6 – частка впроваджених інновацій про загального числа розроблених за фінансовий рік	0,38	0,42	0,43	+0,05
Індекс інноваційної мобільності регіону	1,258	1,306	1,321	0,063

Примітка: розрахунки проводилися по даним ГУ по Дніпропетровській області Держкомстату України і по даним господарських суб'єктів (звіти Дніпропетровського інвестиційного агентства Дніпрообрада)

Список використаних джерел:

1. Филобокова Л. Ю. Комплексная оценка конкурентоспособности региона / Л. Ю. Филобокова // Региональная экономика и управление: Электронный научный журнал. – 2011. – № 2(26).
2. Журавлева Е. А. Управление региональной конкурентоспособностью / Е. А. Журавлева // Региональная экономика и управление: Электронный научный журнал. – 2010. – № 2(22).
3. Качалина Л. Н. Конкурентоспособный менеджмент / Л. Н. Качалина. – М.: изд-во ЭКСМО. – 2006. – 464 с.
4. Праздничних А. Н. Региональная конкурентоспособность как феномен глобализации: Автореф. дис. ... канд. полит. наук / А. Н. Праздничних. – М.: РАГС, 1999. – 27 с.
5. Чернов С. А. Сетевой аспект конкурентных преимуществ региона / С. А. Чернов, А. О. Дайкер // Управление экономическими системами: Электронный науч. журнал. – 2016. – № 12(94).
6. Батрак В. С. Методика оценки уровня конкурентоспособности регионов / В. С. Батрак // Региональная экономика. – 2016. – № 4(427). – С. 89–103.
7. Иванова Н. А. Классификация объектов региональной инфраструктуры / Н. А. Иванова // Современные наукоемкие технологии: Региональное приложение. – 2014. – № 1. – С. 38–43.
8. Реброва Н. П. Методологические аспекты оценки конкурентоспособности региона / Н. П. Реброва // Региональная экономика. – 2014. – № 7(374). – С. 2–12.
9. Конкуренция, конкурентоспособность, рыночная конъюнктура / В. И. Дубницкий, В. В. Комирна, Н. Ю. Науменко, О. В. Овчаренко, под. ред. проф. В. И. Дубницкого. – Днепропетровск: УГХТУ, 2016. – 400 с.
10. Агафоненко О. Ю. Определение концепции сущности конкурентоспособности регионов [Электронный ресурс] / О. Ю. Агафоненко. – ДонГУУ, 1999. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Economics/21107.doc.htm

Fokina-Mezentseva K.V., Vasilyuk O.V.

COMPETITIVENESS OF THE REGIONAL SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEM: THEORETICAL ASPECTS AND METHOD OF ESTIMATION

The article explored the issue of economic and organizational problems related to obtaining an integrated assessment of the competitiveness of enterprises (organizations). The problems of competitiveness management at the regional level and its territories and the rationale for the approach to the implementation of a comprehensive assessment of the region's competitiveness in the face of the Ukrainian economy crisis.

Reveals the problem of determining how their own competitiveness and the competitive status of enterprises as part of a competitive strategy group, the object of regional complex.

Shows the impact of regional policy on the competitiveness of the region, conditions of effectiveness of regional policy on competitiveness development. Defined set of criteria needed to assess the effectiveness of socio-economic systems. Impact of globalization on the level of competition of enterprises.

Effective management in today's business (including at the regional level, megaregion level) is the need for more rapid decisions, time to study which is usually very limited. This can be attributed to the level of regions, the following factors determining the level of competitiveness of the region: the rapid growth rates of business activity, information overload, threatening a hostile takeover by foreign companies and multinational corporations, increased aggressiveness of competitors; growing global competition.

The definitions of regional competitiveness, the competitiveness of the regional socio-economic system. The features of differentiation in assessing the level of competitiveness of the region. An approach to differentiate types (levels) to enhance the effectiveness of competitiveness justification control mechanism competitiveness regional socio-economic systems. The proposed system of local indicators for assessing the internal competitiveness of the region. Also invited to the assessment and the subsequent differentiation of the level of competitiveness of the region to implement an integrated indicator that emerged from the set of aggregate, reflecting a particular aspect of the potential socio-economic system.

Key words: competitiveness, region's competitiveness, innovative potential, assessment of the competitiveness of the region.